

1

כב אֵלֵי עָשׂוּ | כָּלָה וְאִם-לֹא אֶדְעָה: וַיִּפְנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סְדֵמָה וְאַבְרָהָם
כג עֹדְדוּ עִמָּד לִפְנֵי יְהוָה: וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲאֵף תִּסְפָּה צְדִיק עִם-רָשָׁע:

לקדמי עבדו אעביר
עמהון גמרא אם לא
תבינו. ואם תבינו לא
אתפרע: כב. ואתפניאו
: זקאה עם תיבא:

רס"ג (ב) עומד לפני ה'. עומד בתפלה לפני ה'.

רשב"ם (כג) תספה. תכלה. כדכת' אספה עלימו רעות חיצו אכלה כם
(דברים לב כג). אַכְלָה כפל לשון של אַסְפָּה.

רמב"ן פשעם ובנגעים עונם. הודיעו כי אין עוד נגמר דינם וכי עתה
יפקוד עונם וישפוט אותם, וזה כלשון ה' משמים השקיף על בני
אדם לראות היש משכיל דורש את אלהים הכל סר יחדיו נאלחו
(תהלים יד ב-ג). ורבי אברהם⁷⁵ אמר בו סוד⁷⁶ מילדי נכרים
יספיקו בו. ואני ארמוז לך דעת מקבלי האמת. דרשו רבותינו⁷⁷
בפסוק כי הנה ה' יוצא ממקומו וירד ודרך על במתי ארץ (מיכה א
ג). יוצא ובא לו ממדה למדה, יוצא ממדת רחמים ובא לו למדת
הדין. וכן הענין הזה. ויאמר ה' אל לבו זעקת סדום ועמורה כי
רבה. ארד ממדת רחמים אל מדת הדין⁷⁸, ואראה ברחמים אם
כצעקתה הבאה אלי כמדת הדין⁷⁹ עשו, כלה⁸⁰, ואם לא אדעה
וארחם, כדרך וידע אלהים (שמות ב כה). ואחר שספר הכתוב
דעת העליון. חזר אל הענין הראשון, וספר כמעשה כי האנשים
אשר השקיפו על פני סדום ללכת שמה ושלחם אברהם הגיעו
שמה, ואברהם מעת הפרדם ממנו ועד הגיעם שם, עודנו עומד
לפניו כי קראו⁸¹ והגיד לו כי המלאכים הם השלוחים האלה
להשחית המקום כאשר אמר, ולא הוצרך לפרש מתי עמד לפניו,
כי מעת שאמר המכסה אני מאברהם נודע שהגיד לו.

(כג) ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע. אפו של
הקדוש ברוך הוא⁸² היא מדת דינו, וחשב אברהם שהיא תספה
צדיק עם רשע. לא ידע מחשבות ה' אשר חשב עליהם ברחמיו
כאשר פירשתי. ולכן אמר כי הגון וטוב הוא שישא לכל המקום
למען חמשים הצדיקים, אבל לא יתכן גם במדת הדין להמית
צדיק עם רשע, שאם כן יהיה כצדיק כרשע, ויאמרו שוא עבוד
אלהים, וכל שכן במדת רחמים שהוא שופט כל הארץ, והוא

75 בפסוק כא. 76 בענין ידיעת ה', שהיא רק על דרך כל ולא על דרך חלק, על זה
מעיר רבינו, שסוד זה בא לו "מילדי נכרים" (ע"פ ישעי' ב, ו). כלומר מאלה שעובדים
תורת ה' ועוסקים בספרי הפלוסופים. 77 ירושלמי תענית ב, א. 78 ע"י
זוהר וירא קה, ב. 79 ע"י זוהר שם קה, א. 80 אם כן עשו חייבים כלייה (רקאנטי
כד, ב). 81 ה' לאברהם. 82 כתרומם אונקלוס.

ספורנו (כב) ויפנו²³ משם האנשים. פנו מבית החסד. ואברהם עודנו
עומד. אף על פי שהמלאכים אשר שלח להשחית כבר הגיעו
לסדום, מכל מקום אברהם עודנו עומד לבקש רחמים וללמד
זכות, כאמרם ז"ל²⁴ "אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם
אל ימנע עצמו מן הרחמים". וכן בחייבי מיתות אמרו²⁵
"מתחזרים אותו אפילו ארבע וחמש פעמים ובלבד שיש ממש
בדבריו".

(כג) האף תספה צדיק עם רשע. שהרי אמרת "זעקת סדום
ועמורה כי רבה" (פס' כ), כשופט את כל המקום על פי הרוב²⁶,
לא כשופט אנשי העיר החוטאים בלבד.

כולם, ר"אב"ו והש"י ר"א. 23 בכל הדפוסים וכ"י נמצא כיאור זה שלא במקומו
לעיל בפס' טז. 24 ברכות י, א. 25 סנהדרין מב ב. 26 ר"א.

(כב) ויפנו משם, ממקום שאברהם ליווה שם. ואברהם עודנו רש"י
עומד לפני ה', והלא לא הלך לעמוד לפניו אלא הקב"ה בא אצלו
ואמר לו: זעקת סדום ועמורה כי רבה, והיה לו לכתוב: וה' עודנו
עומד [על אברהם], אלא תיקון סופרים הוא זה⁶⁷ (שהפכוהו
רבותינו לכתוב כן)⁶⁸.

(כג) ויגש אברהם, מצינו⁶⁹ הגשה למלחמה: ויגש יואב וגו'
(דה"א יט יד), והגשה לפיוס: ויגש אליו יהודה (להלן מד יח)⁷⁰,
והגשה לתפלה: ויגש אליהו הנביא (מ"א יח לו), ולכל אלה ניגש
אברהם: לדבר קשות, ולפיוס, ולתפלה. האף תספה, הגם תספה.
ולתרגום אנקלוס שתרגמו⁷¹ לשון רוגו, כך פירושו: האף ישיאך
שתספה צדיק עם רשע.

67 דברים סתורים בתורה ובמקרא ואינן כתובים בחיקונו וחכמי ארץ קורין אותן תיקון
סופרים, ולא שתיקנו אותם שמחקו וכתבו מה שכתב מרע"ה בתורה ומה שכתבו
כנביאים ובשאר הספרים יפה תואר ב"ר מט, ז. בשם ספר ישן. וע"י הכתב והקבלה
ובספר הזכרון. 68 בהרבה כ"י ליתא וכן מחקו כיפה תואר שם. וראה
מבוא במהר"ו ברלינר. 69 ב"ר מט, ז. 70 ובכ"ר מט, ז. מביא הפסוק:
ויגשו בני יהודה אל יהושע (יהושע יד, 1), ובמשכיל לרוד מעיר שריגש אליו יהודה
הוא ט"ס כאן דאיכרא דאיכא פיוס, אבל יש שם גם תפלה ומלחמה. 71 הברגו
השיצי.

(כג) תספה. פועל יוצא. וטעמו תכלה. וכן אספה עלימו רעות ר"אב"ע
(דבר' לב כג)³³, ואם הם שני בנינים³⁴.

33 והמשכו: חצי אכלה כם. אכלה נדרף לאספה. 34 בפסוקנו כבנין קל, כדברים לב.

ואראה, וענין הראייה להתבונן כמעשה ההוא אם יש דרך לפטרם רד"ק
מן העונש. כאדם שנושא ונותן בדין וזה פתח לאברהם דרך, בזה
הלשון שאמר ואראה כדי שיתבונן אברהם ויראה אם ימצא להם
זכות להפטר, וכדי ללמדן משפט האל, לפיכך אמר: ויגש אברהם
(פסוק כג), ולפיכך אמר: הכצעקתה, אם כצעקה הבאה אלי עשו
אז הם חייבים כלה, כלומר לעשותם כליה, אם הם עשו כמו
אותה הצעקה, ואם לא, פ"י ואם אינם חייבים כלייה לפי מה
שעשו הכל אדעה וארצה שיתבונן אברהם בזה וישאלני ויחקר
משפטי כדי שילמד וילמד. הכצעקתה, במפק הה"א רצה לומר
צעקת סדום כי היא אם לכל הערים³³, ויש דרש³⁴ כי על ריבה
אחת שהרגוה בשביל שנתנה פת לעני.

(כב) ויפנו משם, כך ראה במראה הנבואה שהלך עמם לשלחם
כשיעור הלוייה ונפטרו ממנו זה הוא ויפנו משם, והשלשה נפטרו
ממנו ונסחלק אותו שבא לבשר את שרה³⁵ והלכו השנים לסדום.
ואברהם עודנו עומד, אמר כי מראה הנבואה לא נגמרה עדיין כי
עודנו בה.

(כג) ויגש, אינו נגישת מקום אלא שנגש למשפט, ושאל בדבר
המשפט לפני האל היאך חייבים כלייה כולם כמו שאמר: כלה
(פסוק כא). האף תספה צדיק עם רשע, אמר: הגם זה ממשפט
הרשעים שתכלה עמהם הצדיקים השוכנים עמהם. ואונקלוס
תרגם האף, ענין אף וחימה. ר"ל אם מפני הכעס שאתה כועס על
הרשעים תכלה הצדיקים עמהם.

33 בכ"י: העמים, ותקנתי ע"פ שאר כ"י והנדר'. 34 מובא ברש"י. 35 ראה
רש"י להלן ט, א.

כד אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר האף תספה ולא תשא למקום למען

כד. מאם אית, חמשין ופאין פגו קרמא, פכרנז פשיצי ולא תשבוק לאתרא, פדיל.

רטיג (כד) ולא תשא למקום, ולא תסלח להם. בקרבה, בקרבם.⁵
5 מוסב על התושבים.

רשב"ם (כד) בתוך העיר, סדום, ומלך סדום היה ראש לכל המלכיות שבמקום ההוא.

רמב"ן העושה משפט, כענין ויגבה ה' צבאות במשפט (ישעי' ה טז), ואמרנו⁸³ המלך המשפט, וזהו ענין הכפל חלילה לך⁸⁴. והקב"ה הורדה שישא לכל המקום בעבורם, כי במדת רחמים יתנהג עמהם, ומה שיודיע אליך כל הענין היות ויאמר ה' כתוב יו"ד ה"א, וכל אשר הזכיר אברהם אליך דל"ת⁸⁵. והנה זה מבואר.

(כד) חמשים צדיקים. כתב רש"י: עשרה לכל כרך וכרך. התשחית בחמשה, תשעה לכל כרך וכרך, ואתה צדיקו של עולם תצטרף עמהם. אולי ימצאון שם ארבעים, וימלטו ארבע כרכים, וכן שלשים יצילו שלש, ועשרים יצילו שתיים, ועשרה יצילו אחת, ולא בקש על פחות מעשרה שדור המבול היו שמנה צדיקים ולא הצילו על דורן, ותשעה על ידי צירוף כבר ביקש ולא מצא. כל אלו דברי הרב ז"ל. ואני תמה אם כן מה התפלה והתחינה הזאת אשר היה מתחנן בכל פעם ופעם אל נא יחר לאדני, והנה נא הוולתי, והלא ראוי הוא שיהיו ארבעים מצילין ארבע⁸⁶, ושלשים והעשרים יצילו לפי חשבון כאשר החמשים יצילו חמש, וכן מה שאמר כי תשעה על ידי צירוף כבר בקש ולא מצא, והלא לארבעים וחמשה היה מבקש הצירוף ולא היו שם ארבעים וחמשה, אבל תשעה ימצאון שם. והנה⁸⁷ דעת הרב לומר שהרבים ראויין להצלה גדולה יותר מאשר יצילו המועטים אפילו הצלה מועטת, כמו שאמרנו⁸⁸ אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובים העושין את התורה. והנה הודה הקב"ה שיצילו ארבעים וחמשה בצירוף צדיקו של עולם כל הכרכין כאלו היו חמשים שלמין, ומעתה כשהיו מ' צדיקים מצילין ארבע, אף בצירוף הצדיק יתעלה ינצלו עם השלשים והעשרים, שכבר הודה בצירוף הזה. ואם תאמר שהודה בו עם ארבעים וחמשה שהם רבים, ושמה לא יודה בצירוף עם המועטין כמו שאמרנו, צדקת ה' ראויה היא להצטרף ולהציל כיון שהודה שלא יבדיל בין רב למעט⁸⁹, זה דעת הרב. ודרך פשט הכתובים סלולה, שאמר תחלה חמשים לתת חשבון שלם של עשרה לכל אחת ואחת, וחזר⁸³ ברכות יב, ב, שרוצה לומר המלך הוא המשפט, ועל כן לא אמרו מלך המשפט (רקאנטי, ועיי' בבאור באור הלבוש). ⁸⁴ פירוש שהאחד אמר על הדין, שגם בו לא יתכן להמית צדיק עם רשע, והאחר על מדת הרחמים, שהיא מכל שכן, כמו שפירש (באור הלבוש, כה, א). ⁸⁵ שאברהם לא ידע מחשבת ה', אשר ירד כרחמיו, וסבור היה שיעשה כמדת הדין, היות וכל האמירות כשם כיו"ד ה"א, ומזכיר אברהם אליך דלית, כי לא ידע מחשבת ה' ולכן היה מתחנן לו (אבוטאלוה). ⁸⁶ אם יצילו חמשים חמשה, למה לא יצילו ארבעים ארבעה (טור). ⁸⁷ פירוש ואולי וכן כטור). ⁸⁸ תרי"ב בחקותי פרק ב, ד. ⁸⁹ שודאי בלא צירוף שייך לחלק בין מועטין למרובין, אבל כאן שההצלה על ידי צירוף אין לחלק, שצדקת ה' יכו' (טור).

חזקוני (כד) בתוך העיר, היא סדום, שהרי מלך סדום היה ראש לכל חמשה מלכים⁵⁵.

ספורנו (כד) האף תספה ולא תשא למקום, אף על פי שתספה ולא תשא לרשעים כשביל הצדיקים, חלילה לך להמית צדיק.

36 ראה לעיל בפ"י לפסוק כ.

תפניאו מתמן מלאכיא דרמין לגובריא ואילו לקדום ואברהם עד פדון פעי רחמין על לוט ומשמש בצלו קדם יי: כג וצלי אברהם ואמר הריגוהו שצאי זפאי עם חיב:

אבי עזר

הרב נחמה אופנים הלל המה נחמוס אללי, ואין זה מוכן כונס סטרי לכן קנרתי: ופדה שכתב הרב ונפתח ה"ל האף, כי ה"ל המימל נקודמה כו"ל, וכאן נפתח בשביל הא"ף, שהוא מן הגרון וכו':

ומקומו: דף ד' ע"ג ונפקמו עיני דעבי הרב אולם לא נפקרה מרזי הסוקר, כי המה לכאורה מתנגדים עד סכמיע ז"ל ומרגלל מרזי על רב אהני ליה כלומא, הן על לבי שואף וזרם לפרש דעבי

רשב"ם

כב עמד לפני ה'. לפני המלאך לנקט פניו: כג תספה. מללה. כדכתיב (דברים לז ט) אספה עלימו רעות חילי אכלה נס. אכלה, כפל לשון של אספה:

ספורנו

ויגשו משם האנשים. פנו מבית החסד: ואברהם עודנו יצא אף על פי שהמלאכים אשר שלח להשחית כבר הגיעו ויהיו מכל מקום אברהם עודנו עומד לבקש רחמים וללמד כאמרם ד"ל אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם לא יפגע עצמו מן הרחמים (כרית י.). וכן בחייבי מיתות אמרו מחזירים אותו אפילו ארבע וחמש פעמים ובלבד שיש ממש בדבריו כג האף תספה צדיק עם רשע. שהרי אמרת זעקת סדום ועמורה כי רבה, כשופט את כל המקום על פי הרוב, (מדרש נב:): כג האף תספה צדיק עם רשע, לא כשופט אנשי העיר החוטאים בלבד:

המקום כאשר אמר, ולא הוצרך לפרש מתי עמד לפניו, כי מעת שאמר "המכסה אני מאברהם" נודע שהגיד לו: (כג) ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע. אפן של הקדוש ברוך הוא היא מדת דינו, וחשב אברהם שהיא חספה צדיק עם רשע, לא ידע מחשבות ה' אשר חשב עליהם ברחמיו כאשר פירשתי. ולכן אמר כי הגון וטוב הוא שישא לכל המקום למען חמשים הצדיקים, אבל לא יתכן גם במדת הדין להמית צדיק עם רשע, שאם כן יהיה כצדיק כרשע, ויאמרו שוא

רמב"ן

ממדת רחמים ובא לו למדת הדין, וכן הענין הזה. ויאמר ה' אל לבו זעקת סדום ועמורה כי רבה, ארד ממדת רחמים אל מדת הדין (והר קה:), ואראה ברחמים אם כצעקתה הבאה אלי במדת הדין עשו, כלה (שם קי.), ואם לא אדעה וארחם, כדרך ודע אלהים (שמות כ כה). ואחר שסיפר הכתוב דעת העליון, וזו אל הענין הראשון, וסיפר במעשה כי האנשים אשר השליכו על פני סדום ללכת שמה ושלחם אברהם הגיעו שמה, ואברהם מעת הפרדם ממנו ועד הגיעם שם, עודנו עומד לפניו כי קראו והגיד לו כי המלאכים הם השלוחים האלה להשחית

אור החיים

משחיתים אנחנו וגו' (נהלן יט יג), אבל קודם לכן לא אמרו כלום, הא למדת אם לא היו מבקשים לשלוח יד במלאכים אפשר שהיה ה' עושה להם אריכות זמן כמדת ארך אפיים. ואולי נגע ה' דין זה מדין מורדת שאמרו בכחוצות (פג.) שאפילו אחר שעברו ד' שנחות בהכרזה, בשעת גמר דין מודיעין אותה אולי תשוב ולזה שלח ה' המלאכים בדמות אנשים על דעת שלא ישחיתו עד שיראו בהם כי עודם נרשעים, ולזה סמך פסוק ויפטו משם וגו' לארדה נא. והבן: כג"כ ויגש אברהם וגו'. להיות שאמר ה' הכצעקתה וגו' עשו כלה, משמע כשמהיה מכרעת מדת הדין כלה לכל, והגם שישנס לקצת מהם צדיקים, לזה אמר האף תספה וגו'. ולו יהיה שכוונתך לומר שתעשה אופן למלט הטובים שבהם כמו שעשה ללוט שהוציאו החוצה, עודני טוען על זה אולי יש שיעור ממשם צדיקים האף תספה הרשעים ולא תשא צעצור החמשים,

עליונה לנבראים הפחומים, וצערך זה ישפוט ויראה אם הוא צערך הצעקה שצאה אלי, פירוש כי הצועק ומוצע משפט מה' יחצב המשפט לפי ערך גדולת הבורא, לזה אמר ה' אם אחר שאערין המשפט צערך שלילת מעלתך, פדיון שיעור שמהיה תביעת מדת הדין לחייבם "כלה", ואם לא אדעה אם ראויים לשפוט בדרך זו או לא. ומעמה אין פירוש ארדה נא אלא הדרגה דין, ולעולם מנקומו יסקיף לדעת ויצחין לבות בני אדם:

עוד יראה שהגם הצעקה צאה, עם כל זה רצה להצחין בהם אם צעת המשפט לא חזרו בהם ועודם מפקינס נרשעים, ולזה שלח המלאכים בדמות אנשים צעלי עשה ותואר יפה לבחון בהם, והוא אומרו ארדה נא פירוש עשה, ויראה הכצעקתה עשו עוד, כלה, ואם לא וגו', והם אששים כצעקתם עשו, שרצו לעשות עוד מעשה בלתי אהן, ולזה תיכף ומיד החליטו המלאכים ואמרו ללוט

כלי יקר

צעקת רבים למשפט והנה משפח (ישעיה ה ז): וראיה לדברינו, ממה שנאמר האף תספה צדיק עם רשע מהיכן למד אברהם זה, אלא לפי שהבין ממאמר

ועד, והיינו ריבוי חמדת הממון אשר הביאם לידי מדה זו. הן צעקת ריבה נערה מאורסה אשר צעקה בעיר ואין מושיע לה, והוה שאמר זעקת סדום, הן זעקת הנערות האנוסות, הן

אם אית חמשיין ופאיין פגו קרתא דייצילון קדמך עשירה לכל קרוא פל קבל חמשא קורין ועמורה אדמה וצבאים וזוער הרוגזף שציא ולא תשבוק לאתרא פגין וכות חמשיין ופאיין כה חולין הוא לך למעבד פפתגמא הדין למקטל ופאי עם חיב ויהא ופאי היך חיב חולין הוא לך האפשר מאן דדאין פל ארעא לא יעבד דינא:

אבן עזרא

יתחברו שני כפיי"ן היא דרך קצרה. והטעם והיה הצדיק כרשע, והרשע כצדיק. וכן כי כמון כפרעה (להלן מד יח), כעמי כעמך (מ"א כב ה), כחשכה כאורה (תהלים קלט יב). ואיך יתכן שלא יעשה משפט מי שהוא שופט כל הארץ:

א. תשא למקום. כטעם תסלח כמו נושא עון (שמות לו). המקום. הוא סדום, כי בעבורו נגש אברהם להציל את כה חלילה. דבר שלא יתכן, וי"א שהמלה כטעם שאין בו כלום: והיה כצדיק כרשע. כאשר

רמב"ן

חשבון כאשר החמשים יצילו חמש. וכן מה שאמר כי תשעה על ידי צירוף כבר בקש ולא מצא, והלא לארבעים וחמשה היה מבקש הצירוף ולא היו שם ארבעים וחמשה, אבל תשעה אולי ימצאון שם:

והנה דעת הרב לומר שהרבים ראויין להצלה גדולה יותר מאשר יצילו המועטים אפילו הצלה מועטה, כמו שאמרו (ת"כ בחקותי) אינו דומה מועטין העושיין את התורה למרובים העושיין את התורה:

והנה הורה הקב"ה שיצילו ארבעים וחמשה בצירוף צדיקו של עולם כל הכרכין כאילו היו חמשים שלמין, ומעתה כשיהיו מ' צדיקים מצילין ארבעה, אף בצירוף הצדיק יתעלה ינצלו, וכן השלשים והעשרים והעשרה, שכבר הורה בצירוף הזה. ואם תאמר שהורה בו עם ארבעים וחמשה שהם רבים, ושמה לא יודה בצירוף עם המועטין כמו שאמרנו, צדקת ה' ראויה היא להצטרף ולהציל כיון שהורה שלא יבדיל בין רב למעט, זה דעת הרב:

ודרך פשט הכתובים סלולה, שאמר תחילה וחמשים לתת

אור החיים

כלדיק כרשע כהדרגה אחת ולא ישמדלו להצדק: ומה שאמר פעם צ' חלילה לך, כנגד חלוקה צ' אם לא יתראה לישא למקום צעזעז חמשים ויאצד כל הרשעים חלילה וגו' פירוש אחר שכבר נשעז מעבור מי נח גילה דעמו כי לא יעמיד קו הדין עד קלה האחרון. ועיין בפרשת נח (לעיל ט ו) מה שכמנתי בפירוש פסוק - והקימומי ומשם תשכיל כוונת אצרהם צעענמו:

ליקוטי הערות על אור החיים

הערים אלא להוציא את הרשעים לחץ ולאבדם, גם זאת לא תעשה, ואינו בדרך תמרה אלא בייחוחא. (אור בהיר):

כלי יקר

אותם הרי שהיו טמאים גם ע"י משכב זכר. וטען אברהם על זה בשלמא אם אתה מעניש ע"י שליח דהיינו אנדרלמוסיא אינו מבחין בין טובים לרעים מאחר שיש גם בטובים צד חטא שדרו ביניהם, אבל אתה אמרת אודה נא ואראה וגו' א"כ ודאי אין הונות עיקר, כי אין שם מקום כלל לשכינה, ואם כן חלילה לך חולין הוא לך שלא להבחין בין צדיק לרשע, כי אף אם יש צד חטא גם בצדיקים מכל מקום אין הדין נותן שיהיו שוים בעונש אל הרשעים והיה כצדיק כרשע:

ענה אלהים, וכל שכן במדת רחמים שהוא שופט כל הארץ. והוא העושה משפט, כענין ויגבה ה' צבאות במשפט (ישעיה ה טז), ואמרנו (ברכות יב:) המלך המשפט. וזהו ענין הכפל חלילה לך. והקב"ה הורה שישא לכל המקום בעבורם, כי במדת רחמים יתנהג עמהם. ומה שיהיה אליך כל הענין, היות ויאמר ה' כתוב י"ד ה"א, וכל אשר הזכיר אברהם אל"ף דל"ת. והנה זה מבואר:

(כד) חמשים צדיקים. כתב רש"י עשרה לכל כרך וכרך. התשחית בחמשה, תשעה לכל כרך וכרך, ואח"כ צדיקו של עולם תצטרף עמהם. אולי ימצאון שם ארבעים, וימלטו ארבעה כרכים, וכן שלשים יצילו שלשה, ועשרים יצילו שנים, ועשרה יצילו אחד. ולא בקש על פחות מעשרה שדור המבול היו שמנה צדיקים ולא הצילו על זרעו, ותשעה על ידי צירוף כבר ביקש ולא מצא. כל אלו דברי הרב ז"ל. ואני תמה, אם כן מה התפלה והתחינה הזאת אשר היה מתחנן בכל פעם ופעם "אל נא יחר לאדני, ו"הנה נא הואלתי", והלא ראוי הוא שיהיו ארבעים מצילין ארבעה ושלשים והעשרים יצילו לפי

ולא חוליה הרשעים יאן מקרצה, והוא שדקדק לומר אשר בקרצה:

ואומר חלילה לך וגו' מהמית לדיק כנגד חלוקה ראשונה שאמר האף חספה, אבל חלוקה צ' שציקש להציל יציק והשע, אינה אלא נקשת רחמים אולי יתעשה ה' לו ולא יעמיד קו הדין עד קלה האחרון. ואומרנו והיה כלדיק וגו' ירוש כשממית לדיק יהיה כהשואה אצל הנבצאים יחד

אין צדיק לומר ולא תוציא הצדיקים. (סגולת משה, אור הגנוז, ע"ד יצ"ו). אבל לי נראה שכונן הוא, והוא חלוקה ג', שלא להפוך

סדום כי רבה עסק הונות, וכל מקום שאתה מוצא זנות ודלמוסיא בא לעולם והורגת טובים ורעים (ירושלמי סוטה פ"א דף ל"ב) לפי שהיה להם לצדיקים לצאת מן המקום הטמא ויבא בו אין לך עון המטמא גם הארץ כמו הונות כמו שכתבנו בפרשת עריות (ויקרא יח כז) ותטמא הארץ. כי אפילו שיהיה זרה אינו מטמא הארץ, כי קרקע עולם אינה נאסרת לא ההרים אלהיים (ע"ז מה), ועל שלא יצאו הצדיקים מן המקום טמא זה דין הוא שיענשו עמהם, כי בכל מקום שיהיה זנות שם אתה מוצא קדושה, וכאן נאמר ונדעה